

Олена Полякова (Kijów)

Теоретична модель формування готовності до читання іноземної фахової літератури у майбутніх вчителів англійської мови

Спираючись на філософське розуміння поняття „готовність”, що виражається в єдності різноманітних властивостей і відносин, ми визначаємо готовність як інтегроване системою утворення особистості, що характеризує її вибірккову активність при підготовці та включенні до діяльності. Її компонентами виступають: усвідомлення особистісної та суспільної значущості знань англійської мови; позитивна мотивація вдосконалення знань і вмінь в організації навчання англійської мови; знання проведення навчального процесу з англійської мови, методика його здійснення; потреба в професійному самовдосконаленні, а саме в читанні іноземної фахової літератури. Використання досягнень психолого-педагогічної науки в питаннях формування готовності до здійснення професійної діяльності викликає потребу в інтерпретації нового висвітлення феноменів і закономірностей, характерних для розвитку людини як неповторної індивідуальності. Ступінь зрілості людини є багатомірним станом, що охоплює значний етап життя. Стан зрілості не настає несподівано, миттєво. На нього „працює” весь попередній досвід. А це означає, що не лише від природних задатків залежить те, з чим людина входить у стадію зрілості, професійної компетенції. Важливі ще й ціннісні орієнтації та відношення, що складають суть особистості, її здібності, знання, вміння та навички. Саме тому є підстави виділити загальні та індивідуальні особливості людини, які відбиваються в її професійній діяльності. Під професійною діяльністю студентів педагогічного коледжу ми розуміємо процес навчання, засвоєння знань і навичок, підготовку до педагогічної діяльності. Саме захоплення педагогічною професійною діяльністю сприяє досягненню нового, високого рівня розвитку „Я” людини, коли відбувається постійний процес формування власної індивідуальності та стійкого позитивного професійного відношення у певній сфері праці, формування потреби професійного зросту і готовності до педагогічної діяльності, підвищення професіоналізму педагогічного спілкування як готовності та вміння використовувати систему фахових знань на практиці. Ми пропонуємо свою модель педагогічного спілкування викладача іноземної мови педагогічного коледжу, де суть професіоналізму педагогічного спілкування

полягає в мірі оволодіння викладачем специфічними групами умінь, необхідних для організації спілкування та формами педагогічного впливу на студентів на основі дотримання норм педагогічної етики. Компетентність викладача, його вміння сформулювати готовність до читання іноземної фахової літератури впливає на розвиток майбутнього професіоналізму студентів. Професіоналізм самовдосконалення забезпечує динамічність, розвиток цілісності системи „компетентність викладача – глибокі фахові знання студента з англійської мови”. Його суть полягає перш за все у глибокому усвідомленні викладачем необхідності постійного фахового розвитку та у практичних діях, спрямованих на досягнення більш високого фахового рівня, які передбачають оновлення та поповнення блоків фахових знань з англійської мови, корекцію фахових стратегій, критичний професійний самоаналіз.

На старших курсах завершується робота з цілеспрямованого формування умінь читати фахові тексти англійською мовою. На цей час студенти повинні оволодіти цілою системою навичок зорового сприймання та смислової переробки іншомовних текстів, з тим щоб у своїй подальшій роботі справлятися з текстами підвищеної мовної та смислової складності. З точки зору психолінгвістики сприйняття мовлення (аудіювання та читання) проходить такі стадії: перехід з акустичного або графічного коду на код внутрішнього мовлення, розшифрування синтаксичних структур, морфологічних форм, розуміння слів, їх блоків; розуміння загального плану висловлювання, його загального змісту; оцінка змісту висловлювання, його головної думки, оцінка позиції мовлячого (пишущого); розуміння вибору форм, стилістичного варіанту, мовних засобів. Цей психологічний аспект читання дуже важлив для формування потреби та готовності до читання іноземної фахової літератури, бо кожний вид мовленнєвої діяльності пов'язан з мисленням, а читання є процесом розумовим. Під формуванням у студентів готовності до читання іноземної фахової літератури ми розуміємо процес цілеспрямованого розвитку всіх сторін та якостей особистості студента, що характеризують готовність до даного виду діяльності, створення таких умов, коли студент розуміє необхідність розвивати свої здібності під час знаходження фахових знань через читання іноземної фахової літератури. Ми пропонуємо модель, де читання є основним джерелом фахових знань: технічно-методична потреба на рівні рецепції як лінгвістичного розуміння тексту впливає на фахово-лінгвістичну потребу на рівні рецепції (продуктивності) як удосконалення фахових знань. Ми зробили свою схему сприйняття писемного мовлення (інформації) на рівні читання, де з графічного коду (літера, морфема, слово, словосполучення, речення, надфразова єдність, текст) сприйняття інформації переходить на код внутрішнього мовлення, який визначає думку та розшифрування прочитаного, що веде до умовиводу (розуміння змісту прочитаного). Так як читання є категорією лінгво-психо-методичною, то і готовність до читання іноземної фахової літератури є поняттям лінгво-психологічної науки або психолінгвістики. В залежності від мети читання та труднощів тексту проводиться читання без словника для отримання основної

інформації, або зі словником для повного розуміння змісту тексту, що включає до 6 % незнайомих слів. Триває вдосконалення прийомів прогнозування на рівні слова (мовна здогадка) і на рівні тексту (антиципація). На перший план виступає пізнавальна діяльність студентів з метою отримання необхідної інформації. Розуміння фахової англомовної літератури створює певні труднощі і викладач повинен це враховувати. Під іноземною фаховою літературою ми розуміємо джерело іншомовних фахових знань, якими повинні оволодіти студенти під час навчання у педагогічному коледжі та які допомагають студентам більш компетентно, більш глибоко засвоїти навчальний матеріал і підготувати себе до майбутньої роботи вчителями англійської мови.

Для формування готовності до читання іноземної фахової літератури та адекватних умінь велике значення має характер текстів: їх зміст, інформативність, цікава фабула тощо. Від якості текстів залежить мотивація читацької діяльності студентів. Тексти для читання виконують ряд навчальних функцій, які сприяють успішному оволодінню мовою. В методиці навчання іноземних мов виділяють чотири головні функції іншомовного тексту: функція збагачення і розширення знань студентів, головним чином – лексичних; функція тренування, мета якої полягає в тому, щоб засвоїти лексико-граматичний матеріал, з одного боку, а з другого – забезпечити студентам правильне читання та використання певного мовного матеріалу у відповідях на запитання викладача; функція розвитку усного мовлення студентів на основі прочитаного тексту; функція розвитку смислового сприйняття тексту, його розуміння. Ми виділяємо ще одну функцію: функцію формування читацьких вмінь для прочитання фахового англомовного тексту, де потреба в читанні цього тексту стає найголовнішою. Ми вважаємо, що читання фахової англомовної літератури повинно розглядатися з точки зору психолінгвістики і педагогіки, коли студент має всі сформовані навички та вміння та під час читання фахової літератури він не відпрацьовує техніку читання, а черпає необхідну інформацію, знання з літератури, яка допомагає йому удосконалювати свої фахові інтенції, фахові бажання.

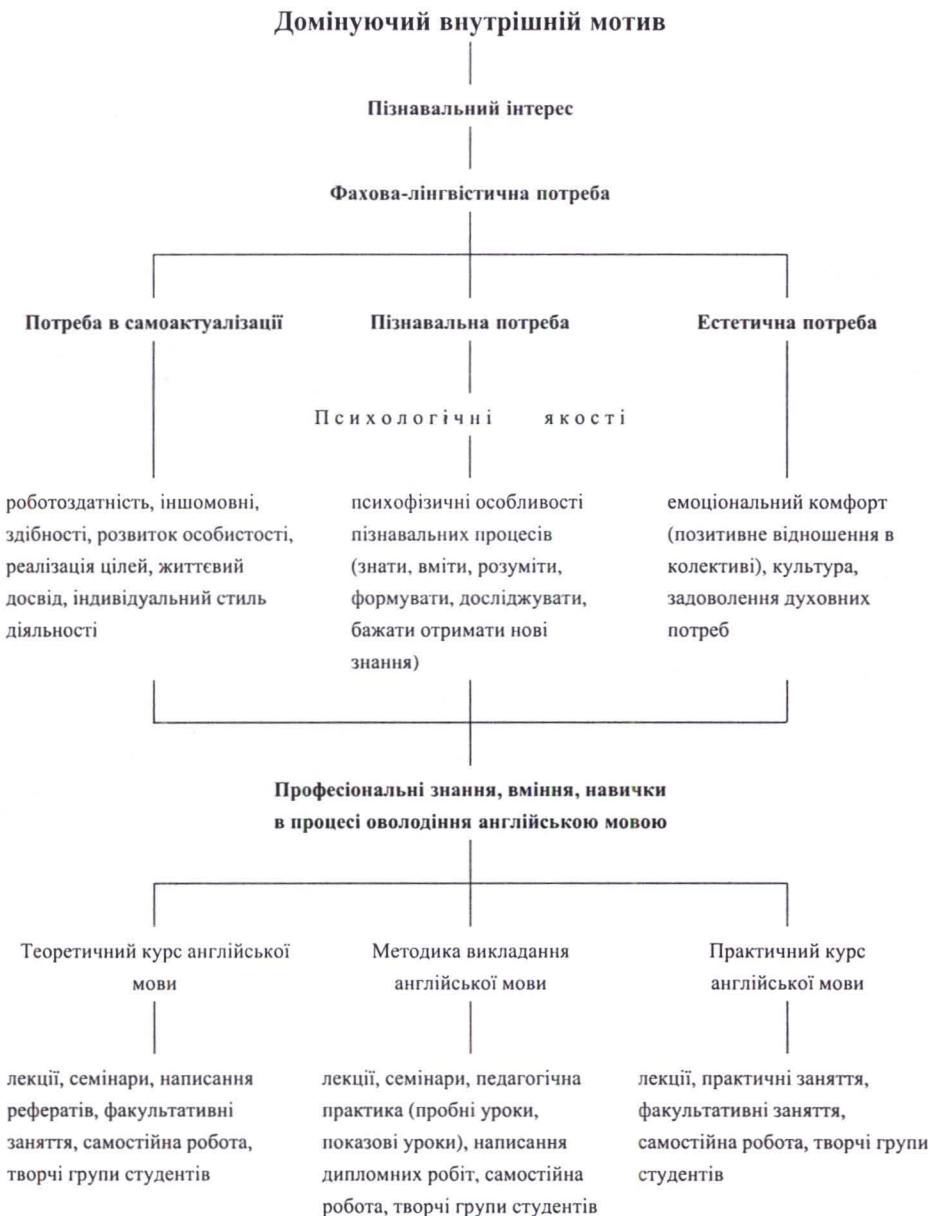
Процес формування готовності до читання виступає складною частиною професійної підготовки студентів в педагогічному коледжі, оскільки ця діяльність є для них основною. Тому, на нашу думку, головними психолого-педагогічними умовами формування готовності до читання іноземної фахової літератури є: її взаємозв'язок з цілісною професійно-педагогічною діяльністю; розвиток професійної свідомості та самоактуалізації особистості; формування досвіду роботи над собою; формування досвіду професійної діяльності. При цьому формування стійкої потреби та готовності до читання іноземної фахової літератури можливо, якщо сама особистість до цього підготовлена попереднім розвитком і вихованням; коли студентський колектив позитивно впливає на окрему особистість, її самовиховання, творчі здібності, розуміння необхідності фахового зросту та коли вироблена можливість для самореалізації засвоєваних фахових знань, вмінь і навичок в навчальному процесі. Існує певна залежність

між потребою в самовихованні, мотивами вибору професії, мотивами професійно-педагогічної діяльності студентів та сферою бажань, інтересів та здібностей. Ми пропонуємо свою модель впливу інтересу на викликання фахово-лінгвістичної потреби, яка є одним з важливіших компонентів формування готовності до читання іноземної фахової літератури і яка включає в себе потребу в самоактуалізації, естетичну потребу та пізнавальну потребу. Сфера бажань, інтересів, здібностей впливає на ситуаційний інтерес (іноземну фахову літературу). Ситуаційний інтерес та особистісні мотиви виникають з пізнавальної потреби як виявлення сфери бажань, інтересів та здібностей. Пізнавальна потреба веде до читання іноземної фахової літератури, як засобу задоволення фахово-лінгвістичної потреби, яка в свою чергу є потребою у вивченні англійської мови як навчального предмету. Оскільки компонентами готовності виступають мотиви, знання про предмет і способи діяльності, вміння та способи їх практичного втілення, то процес її формування повинен бути системою, яка адекватно відображає ці компоненти, тобто повинен здійснюватись у взаємозв'язку змістовного та мотиваційно-процесуального компонентів. Змістовий компонент передбачає формування на міжпредметній основі знань про іншомовну мовленнєву діяльність як невід'ємну складову цілісного навчального процесу. Мотиваційно-процесуальний компонент передбачає формування у майбутніх вчителів ряду педагогічних якостей: розуміння об'єктивної значущості оволодіння знаннями та уміннями як передумови успішності професійної діяльності, усвідомлення суб'єктивної значущості оволодіння технологією навчання. Тому теоретичну модель формування готовності до читання іноземної фахової літератури ми бачимо ось так:

Модель складається з таких компонентів: мотиву забезпечення діяльності, оскільки наша модель задана концепцією діяльності, де домінуючим внутрішнім мотивом є пізнавальний інтерес як поєднання важливіших для розвитку особистості психічних процесів. В інтелектуальній діяльності, яка здійснюється під впливом пізнавального інтересу, проявляються: активний пошук інформації, здогадка, пошуковий підхід, дослідницькі вміння студентів, готовність до рішення задач. Пізнавальний інтерес викликає фахово-лінгвістичну потребу, складовими якої є потреба в самоактуалізації, пізнавальні потреби та естетичні потреби. Оволодіння професійними знаннями, уміннями, навичками, формування евристичних процесів у студентів залежить від наявності певних психологічних якостей особистості та розвитку психічних пізнавальних процесів: сприйняття, пам'яті, уявлень, мислення, мови, уваги тощо. Ці психічні процеси складають ядро психіки, усвідомлення і особистості людини, тому своєчасний розвиток всіх цих процесів є важливою задачею виховання і навчання.

Процес оволодіння англійською мовою в педагогічному коледжі базується на вивченні трьох курсів: теоретичному, практичному і методики викладання англійської мови в середній школі, складовими яких є лекції, семінари, практичні та факультативні заняття, самостійна робота, написання рефератів,

дипломних робіт, педагогічна практика (пробні та показові уроки), робота творчих груп студентів.

Продуктивність учбової діяльності залежить від сукупності інтелектуальних властивостей людини, які визначають її можливості оволодіти знаннями, відношеннями та способами діяльності. В результаті включення студента в діяльність утворюється його системна властивість –

роботоздатність, яка проявляється і оцінюється в процесі діяльності. Роботоздатність розглядається нами як одна з соціально-біологічних властивостей людини, яка відображає її можливість виконувати конкретну роботу протягом певного часу, з необхідною ефективністю і якістю. Дуже важливо враховувати при роботі зі студентами їх індивідуальний стиль діяльності, життєвий досвід, взаємовідносини в колективі. Але спеціально регулювати ці компоненти не має необхідності, так як вони органічно пов'язані з усіма психолого-педагогічними компонентами готовності до оволодіння новими знаннями, складовою якої є готовність до читання іноземної фахової літератури у студентів педагогічного коледжу.

Література

- Маркова А. К. Формирование мотивации учения: Книга для учителя. -М.:Просвещение, 1990. -192 с.
- Моляко В. О. Психологічна готовність до творчої праці. -К.:Знання, 1989. - 48 с.
- Сисоєва С. О. Педагогічна творчість: Монографія. -Х. -К.: Книжкове видавництво „Каравела”, 1998. - 150 с.
- Сисоєва С. О. Підготовка вчителя до формування творчої особистості учня: Монографія. – К.: Поліграфкнига, 1996. - 406 с.
- Полякова О. Л. Навчально-тематичні плани і програми з англійської мови для вищих педагогічних закладів освіти I-II рівнів акредитації. -К.: Знання, 1998. -51 с.
- Полякова О. Л. Читання іноземної фахової літератури як складова професійно-творчої підготовки вчителя // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки:Зб. наук. праць. . -Київ-Запоріжжя, 1999. -Вип. 14. -С. 151-156. -184 с.
- Carrol Y. B. Some Suggestions from a Psycholinguist // TESOL Quarterly. -1973. -Vol. 7. -№4.
- Dobler M, Wutke R. Weltanschauliche Probleme der Bedürfnissentwicklung. -Dt. Z. Philos., 1974, № 1.
- Williams M. Psychology for Language Teachers. A Social Constructivist Approach. -Cambridge University Press, 1998. -244 pp.
- Wilsz J. Humanizacyjne aspekty samoregulacji. // Humanizacja Pracy. -1990. -№ 1-6.

Олена Полякова

Теоретична модель формування готовності до читання іноземної фахової літератури у майбутніх вчителів англійської мови

Резюме

В статті розглядаються принципи побудови та компоненти теоретичної моделі формування готовності до читання іноземної фахової літератури у студентів педагогічного коледжу. Основними складовими моделі формування готовності є домінуючий внутрішній мотив, пізнавальний інтерес, фахово-лінгвістична потреба, психологічні якості, професійні знання, вміння та навички з англійської мови. Процес оволодіння англійською мовою

у педагогічному коледжі здійснюється на основі трьох напрямків: під час вивчення практичного курсу, теоретичного курсу та методики викладання англійської мови в середній школі.

Olena Polakowa

Model teoretyczny kształcenia gotowości do czytania obcojęzycznej fachowej literatury u przyszłych nauczycieli języka angielskiego

Streszczenie

W artykule rozpatrzono zasady konstruowania oraz składniki modelu teoretycznego kształtowania gotowości studentów szkoły pedagogicznej do czytania obcojęzycznej fachowej literatury. Podstawowymi składnikami tego modelu są: dominująca wewnętrzna motywacja, zainteresowania poznawcze, potrzeby językowe wynikające z zawodu, umiejętności i nawyki języka angielskiego. Proces opanowywania języka angielskiego w szkole pedagogicznej odbywa się w trzech kierunkach: w trakcie nauczania praktycznego i teoretycznego oraz w czasie nauczania metody prowadzenia wykładów w języku angielskim w szkole średniej.

Olena Polakowa

Theoretical Model of Forming Readiness of Future English Teachers for Reading Foreign Special Literature

Summary

Principles of constructing and main components of the theoretical model of Pedagogical College students' forming readiness for reading foreign special literature are considered in the paper. The basic components of the model of forming readiness are as follows: dominating inherent motive, cognitive interest, psychological personal qualities, professional knowledge, skills and habits. Process of mastering the English language at the Pedagogical College is proceeded successfully in three educational courses: the practical course, the theoretical course and the course of studying methods of teaching English at the secondary school.